Ikumena

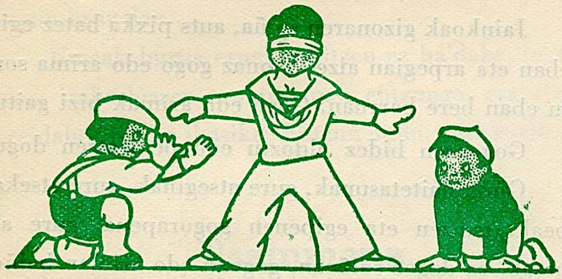

Eskuaren bidez ikutzen doguz gauzak. Berak esaten dausku ikutzen doguna biguna ala gogorra dan; leguna ala lakarra; otza ala beroa.

Oiñak be laguntzen dautsie ontan eskuai. Bereala esaten dausku oiñak leku bigunean ala gogorrean gagozan; leku zakarrean ala labankorrean gabiltzan.

Askotan gure eskuak aldatu-azoten dauskue, begiz oker artu dogun eritxia. Begiz legun agertzen yakuna, eskuak, sarri, lakarra zala azaltzen dauskue.

Eskua izaten da itxu gaixoaren begia.

DEPÓSITO LEGAL: BI 1.155-1959 — GRÁFICAS BILBAO

Soin-enborra

Soin-enborrak zati bi ditu: *bularra* ta *sabela*. *Bularrean* aldebitara *birikiak* ditugu. Onein bidez arnasa artzen dogu.

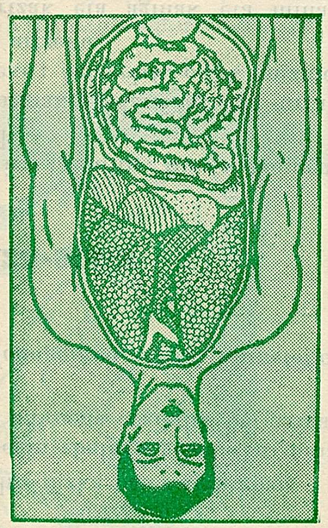

Birikien artean biotza dago. Biotzak ibil-erazten dau gure zanetan odola, eta gelditu barik beti lanean diardu, gu bizi gaitezan.

Sabelean, urdailla, gibela, guntzurrunak eta *esteak* doguz.

Soiña zutik egon dedin, *bizkar-azurra* da atzean.

Urdaillean, batez be, janariak zetzen dira.

Azteko jan egin bear da.

Baiña geiegi jatea kaltegarri da.

Ikastolako atean

Ikastolako atean bere lagun bat aurkitzen dau.

—Nora oa?

—Ikastolara.

—Gaioazak alkarregaz pelotan jolastera.

—Ez, ikastolara joan nai yoat. Joaten ez ba'gaituk ez yoagu ezer ikasiko.

Xabiertxo'k ikasteko gogoa dau.

Xabiertxo mutil on bat izango da.

Irakurtea bearra da

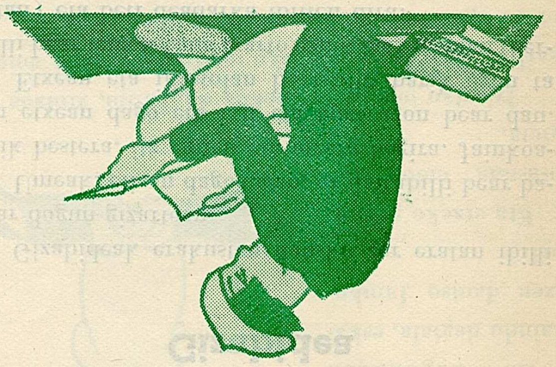

Xabiertxo'k ikasi dau irakurten.

Martin'ek, alperra dalako, ez dau irakurten ikasi nai.

Gozamena

Aboaz, eta batez be ao-sabaiaren bidez, artzen dogu gauzen gozoa.

Sagar bat ikusi geinke, ta bere usaiña artu be bai, baiña aren gozoa artzeko bere ataltxo bat beintzat aboan sartu bear dogu.

Eztia, *gozoa* da ; itxasoko ura, *gazia ;* ozpiña, *garratza.* Sagar batzuk, *gaziak* dira ; besteak, *gezak ;* eta beste batzuk, *gazi-gezak.*

Jaungoikoa

Jaungoikoa da gauza guztien egillea.

Berak egin ditu Ludia, Eguzkia, Illargia eta izar guztiak.

Berak egiñak dira Ludi ontako lur, ibai, mendi, itxaso, bedar, zugatz, txori, abere eta ikusten dogun guztia.

Berak egin gaitu gu bere. Onak izan gaitezan, ta gero, il ondoren, betiko zoriona izan dagigun egin gaitu Jaungoikoak.

Berari zor dautsogu bizia eta dogun guztia.

Jainkoa biotzez maite izan bear dogu.

Garbitasuna

Xabiertxo'k ikastolara joan baiño lenago arpegia eta eskuak urez ondo garbitzen ditu ; baita ulea orraztu eta jantziari autsa kendu be.

Bazkaldu baiño len eskuak, eta bazkal-ondoan aboa, urez garbitzen ditu. Ortz eta agiñak sendoak izan eta luzaroan irauteko, aboa garbitzea dala onena esaten dautso amak.

Garbitasuna osasuna da. Izan gaitezan garbiak.

Ikastolara

Xabiertxo'k, ikastolara joan baiño lenago, bere aita eta amari agur egiten dautse, eta bere arreba Iziartxo'gaz etxetik urteten da.

Bidean ez dira iñun gelditzen.

Ikastolara joan barik bidean lagun gaiztoakaz batuten danak, ez dau bein be gauza onik ikasiko.

Xabiertxo'k egun-onak emoten dautsoz Irakasleari eta onek esandako guztia ondo entzuten dau. Onela laster izango da Xabiertxo mutil guztietan geien dakiana.

Soin-adarrak

Soiñeko goikaldean *besoak* ditugu. Beso bakoitzak zati oneik ditu : sorbalda, besondoa, besogaiña, eskumuturra eta eskua.

Esku bakoitzean bost atz ditugu.

Azpiko soin-adar bakoitzean, istarra, belauna, berna, orkatilla eta oiñak daukaguz.

Eskuak, gauzak artzeko dira, eta oiñak, zutunik egon eta ibilteko.

Ikusmena

Begien bitartez ikusi egiten dogu.

Begiak ditugulako ikusten doguz gure aita, gure ama, gure anaiak, gure arrebak : ikusten doguz baita mendiak be eta zelaiak, itxasoa, eguzkia eta izarrak.

Begiak esaten dauskue gauzak zuriak, baltzak, urdiñak ala gorriak diran ; baita gauza orreik urrun ala bertan dagozan be.

Betazalak begiak estaltzeko ditugu, eta betazalen ertzetan betuleak dagoz.

Itxu gaixoak errukarri dira. Betiko gabean bizi dira. *Euren erruki izan dagigun.*

Beste lagun guztiak bereala ikasi eben, eta gauza politak irakurten zituen: *Manu Sorgin* ta *Baso-Jaunaren* edestiak. Eta pozez iñarduen areik irakurten.

Martin, barriz, beti aspertua egoten zan.

—Ik be ikasi egik, eta gauza politak jakingo dituk —esan eutson Xabier'ek.

Eta Martin'ek irakurten ikasi eban. Ez yako, ez, damutu.

Ezjakiña errukarri da.

Gizabidea

Gizabideak erakusten dausku zer eratan ibilli bear dogun gizartean.

Umeak, elizan dagoanean, ez dau ibilli bear batetik bestera, itz egiten eta atzera begira. Jainkoaren etxean dago eta ixil eta apal egon bear dau.

Etxean eta ikastolan be istillu barik egon ta ibilli bear leuke. Ume txarto eziak beti izketan (berbetan) eta beti deadarka ibilten dira.

Maian ezagutzen da ondoen, umea ondo ezia ta azia dan ala ez. Agintzen dautsoen tokian jarriko da eta ez da jaten asiko besteak asi artean. Aboan

jana daukanean ez dau urik artuko, eta edan-aurretik eta atzetik ezpanak ezpain-zapiz garbituko ditu.

Ume ondo ezia, nunai ondo ikusia izango da.

Gizona

Gizona Jainkoak lur pizka batez egin eban.

Eta bere antzera egin ebalako gizonaren soiña arrigarria ba'da, bere adimena oraindik be arrigarriagoa da.

Onetsi dagigun Jaungoikoa, sortu gaituelako.

Giza-soña

Gizonaren soiñak iru zati ditu: Burua, Soin-enborra eta Soin-adarrak.

Buruan ditugu begiak, belarriak eta surra: *begiak*, gauzak ikusteko; *belarriak*, otsak entzuteko; eta *surra*, usaiña artzeko.

Aboan ditugu ortzak eta agiñak eta miña: *ortzak* eta *agiñak*, janariak *birrintzeko*, eta *miña* berba egiteko.

Buruan ditugu garunak be.

Burua da gure soiñaren zatirik nagusiena.

Gogoa

Jainkoak gizonaren soiña, auts pixka batez egin eban eta arpegian aize emonaz gogo edo arima sortu eban bere barruan. Gogo edo arimak bizi gaitu.

Gogoaren bidez oldoztu edo pentsatzen dogu.

Gure maitetasunak, gure atsegiñak, gure atsekabeak, gauzen eta egipenen gogorapena, gure asmoak, ez dagoz soiñean, gogoan edo ariman baiño.

Ardura gitxi bear leuskigu soiña eder edo itsusi (motz) izateak.

Arima garbia, ona, maitatia: auxe da guztiok izaten alegindu bear geunkena.

Gure arima ez da ilgo soiñagaz batean. Soiña, barriro be, auts biurtuko da; baiña gogoak beti iraungo dau. Illezkorra da gure gogoa.

Izan gaitezan gorputzez garbiak; baiña arimaz, al bada, garbiagoak.

Arima on eta garbiai gure Jainkoak betiko zoriona emongo dautse.

LOPEZ-MENDIZABAL'DAR IXAKA'K

XABIERTXO

UMIEI EUSKERAZ IRAKURTZEN ERAKUSTEKO IDAZTIA

DONOSTIA'N EUSKALERRIAREN ALDE'K
1923'GN. URTEAN SARITUA

LAUGARREN ARGITALDI AU

KARMEL ALDIZKARIAREN ARDURAPEAN EGIÑA

Xabiertxo

Emen agiri dan mutiltxo au Xabiertxo da.

—Egun on, amatxo! Egun on, aita!

—Egun on, Xabiertxo!

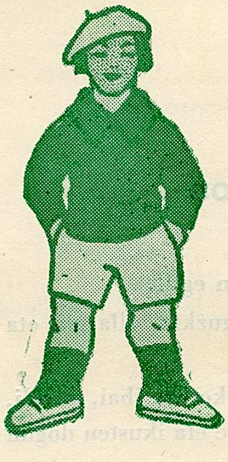

Ogetik jagikeran egun onak emon bear dira.

Aita eta ama asko maite ditu Xabiertxo'k.

Xabiertxo oso ona da. Bare arreba Iziartxo'k asko maite dau.

Seme ona, gurasoen poza izaten da.

Ume onak ez dira bein be alkarren artean asarratzen. Jainkoak ez dau nai iñori kalte egiterik.

Guztiok anaiak gara ta guztiok alkar maite izatea nai dau Jaungoikoak.

Iziartxo

Emen aurrean daukazuen au Iziartxo da.

Bere neba Xabiertxo'k lez, jagi ta bereala Jaungoikoari eskerrak emoteko, *Aita gurea* eta *Agur Miren* esango ditu.

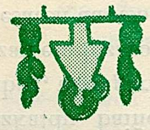

Oeratzean be beti egiten dau otoi.

Lo dagoanean zaindu dagiala, eskatzen dautso Jainkoari.

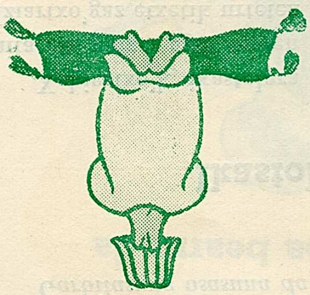

Eta etxeko guztiai osasuna emon dagiela.

Iziartxo oso biotz onekoa da. Ixilla, zintzoa ta garbia. Bere gurasoak asko maite dabe. Bere amari etxea apaintzen be laguntzen dautso.

Ez dau bein be guzurrik esaten.

Ez da bein be guzurrik esan bear.

Entzumena

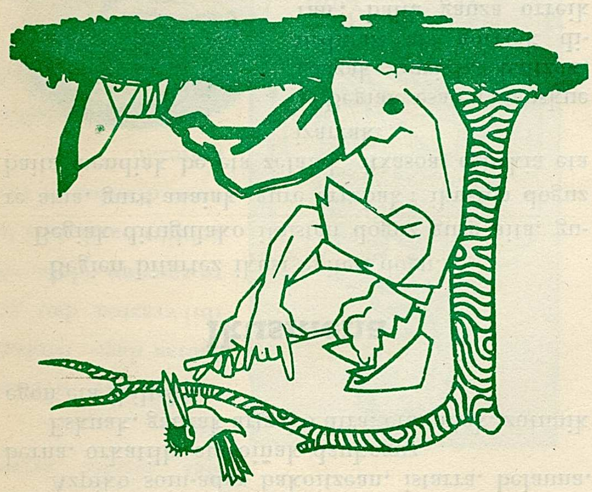

Belarrien bidez entzuten ditugu itzak, oiuak eta deadar ta karraxiak. Entzuten dogun guztiari otsa deritxogu.

Belarriak esaten dauskue zeintzuk diran ots atsegiñak eta zeintzuk, ots atsekabeak.

Ondo entzuten ez ba'dogu, ezin geinke gauzen barri zuzen jakin. Ondo entzuteko buruak be ernai egon bear dau.

Umeak burua ernai eukitzen ez ba'dabe, ez dabez irakaslearen erakuspenak entzungo, eta onela ez dabe ezer be ikasiko. Entzun ondo, ume maiteak.

Usainmena

Surraren bidez artzen ditugu usaiñak.

Sagarraren eta lore askoen usain gozoak atsegindu egiten gaitu.

Txakurrak urrunetik asmetan dau bere nagusia.

Surrak bereala esaten dausku aize kaltegarria nun dagoan. Usain txarreko aizea osasunarentzat kaltegarri da.